

Recycling

222

Heeft de *Cotoneaster horizontalis* onze bijen werkelijk zo veel te bieden of zijn ze massaal op de nietige bloempjes aanwezig omdat de bloei in de beruchte drachtpauze valt na de uitbundige voorjaarsbloei? Wie zal het zeggen. Schotman misschien in de bijenbijbel. 'De cotoneaster of dwergmispel wordt druk bevlogen. Waar zij in aantallen voorkomen, stadswijken bijvoorbeeld, vormen zij een goede drachtbron.' Dat klinkt positief. In de lijst met stuifmeelbronnen wordt de Dwergmispel niet genoemd, terwijl we toch met eigen ogen zagen dat elke bij opgetuigd was met fletsgroene klompjes stuifmeel. Hoe het ook zij, het was een lust om te zien. Toen de bloemblaadjes afvielen bleek weer eens dat er in de natuur op een geweldige manier aan recycling wordt gedaan. Opgewerkt zand tussen de tuintegels gaf al aan dat mieren ondergronds een nest hadden ingericht. En wat gebeurde er? Met vereende kracht werden bloemblaadjes richting nest-opening gesleept om vervolgens langzaam uit het zicht te verdwijnen. Een paar buurtkinderen die even langs kwamen heb ik het laten zien en verteld dat de mieren er een kussentje voor de koningin van maakten. Ze keken me aan met een blik waar het ongeloof vanaf droop. Maar ik geloof er in. Recycling bestaat ook bij de bijen. Let er maar eens op hoe beschadigd broed behandeld wordt. We noemen het opruimgedrag, het lijktje wordt leeggezogen en hergebruikt als voedsel. Het is in feite puur kannibalisme.

Drachtpauze! Drachtpauze?

Nu ik dit uittik is het begin juni met zowaar ook hier op Terschelling een maximumtemperatuur van tegen de dertig graden en drachtpauze volgens alle bijenboeken. De moertjes in de afleggers moeten wel aan de leg blijven en ook de volken met koninginnen in aanleg mag het aan niets ontbreken. Dus wat doe je als imker, je maakt een jerrycan suikerwater 1 op 1, stevige pot dus en dan naar de bijen. Tijdens controle zag het er allemaal prima uit. Zelfs zo prima dat bij het afslaan van raampjes de nectar uit de cellen spatte. Wauw, drachtpauze? Tja, er was wat witte klaver en rolklaver, de eerste bloemen van de braam waren open zoals ook van de dophei, maar het was minimaal. Toch was er behalve nectar zelfs verzegelde honing en met nieuwbouw opgewerkte raten. Opnieuw moest ik denken aan mijn mentor die me ruim vijftig jaar geleden al vertelde dat bij heel warm weer zelfs de straatstenen honingden. Zo noemde hij het en hij had weer alle gelijk van de wereld.

Dit jaar geen zwermen

Hoe vaak hebben we dat al gezegd en hoe vaak zijn we van een koude kermis thuis gekomen? Behalve dat ze niet gewenst zijn die zwermen, moet je in de bijen. Dat betekent kap op en afzien, want wat is het onder de kap vaak afschuwelijk warm en benauwd. Uiteindelijk komt alles toch wel weer op z'n pootjes terecht, maar het blijft een verzoeking. De ontwikkeling van de volken hier blijft in het voorjaar altijd achter bij die op de vaste wal en er was tot begin juni weinig zwermneiging. Toch krijg je het bij die oplopende temperatuur ook zonder kap een beetje benauwd en de inspecties worden opgevoerd naar een wekelijkse regelmaat. Dat ik het dit jaar extra benauwd had, zit zo. Jaarlijks vindt op Terschelling rond de langste dag een dikke week het Oerolfestival plaats met theater op locatie. Vele artiesten treden op in schuurtjes, in open lucht, op straat, op het strand, in duinpannetjes enz. Om het met Marlene Dietrich te zeggen: 'Terschelling is von Kopf bis Fuss auf Theater eingestellt'. Dit jaar was een theater opgebouwd op nog geen veertig meter achter mijn bijenstal met ertussen struikgewas en bomen. Ik kon dit jaar dus absoluut geen zwermcapriolen gebruiken. Dat kan je wel denken en zeggen, maar de bijen houden er een eigen schema op na. Er moest dus iets opgelost worden en wie niet sterk is moet slim zijn. Een paar jaar geleden kwam ik in het voorjaar in ernstige tijdnood, eigenlijk waren de bijen me toen te veel. Als noodgreep heb ik toen de koningin in de bovenbak boven het moerrooster opgesloten met twee raampjes broed. De rest van het broed kwam in de onderbak. Tijdens summiere inspecties merkte ik tot mijn verbazing dat er in de onderbak geen doppen werden aangezet. In de bovenbak af en toe een dop in de melk. En daarbij bleef het. Dit recept heb ik ook dit jaar gebruikt met hetzelfde resultaat. Door de zojuist

genoemde onverwachte dracht heb ik op een tweede moerrooster de honingbak geplaatst. De volken met moertjes 2006 (opnieuw 100% succes) heb ik teruggebracht op één broedbak, daarop een al redelijk gevulde honingkamer en voor extra ruimte een tweede honingkamer.

Zwermneiging in de herfst

Maar inmiddels is het september, lopen de darren op hun laatste pootjes en proberen wasmotten elke raat die bereikbaar is te voorzien van nageslacht. Vergeet ook de wespen niet die het adrenaline- gehalte van de bijen opvoeren tot grote hoogte. Ga ervan uit dat de verdedigingsdrang van onze bijen op volle toeren draait. Een gewaarschuwd imker telt voor twee.

Inspecteer de volken in de avonduren en doe het zo snel mogelijk. Vraag je eerst af of inspecteren wel nodig is. 'Zij' moeten zich voorbereiden op de winter om te overleven. 'Wij' verwachten ze levend in het voorjaar. Stoor ze daarom zo weinig mogelijk. Nog even iets anders. Zwermneiging in het najaar wil nog wel eens voorkomen en dan vooral tijdens de heidedracht. Voor een groot deel veroorzaken we het zelf. In het najaar werken de bijen minder graag in een koude honingruimte. Wil je heidehoning oogsten dan moeten de bijen in een kleine ruimte worden samengeperst. In de onderbak acht raten broed aangevuld met twee raten voer en boven het rooster de honingkamer met strookjes voorbouw of oude raten voor de taaie slingerhoning. Is de dracht overvloedig en blijft het mooi weer dan wordt elk leeg celletje vol gedragen met nectar. Voor de koningin is er geen leg ruimte meer, ze valt af. Bijen hangen in trossen onder de vliegplank. Daarna duurt het niet lang meer of de krap behuisde bijen verlaten de woning als zwerm. Zonder hulp van een imker is de overlevingskans voor een najaarzwerm in ons klimaat nihil. Inderdaad in ons klimaat. De bakermat van onze bijen licht echter in Azië. Houdt het gedrag van de *Apis florea*, de dwergbij die in Oman voorkomt, ons een spiegel voor? Bij deze bijen treedt tweemaal per jaar zwermneiging op. In het voorjaar na de winterrust en in het najaar als na regenbuien de natuur weer tot bloei komt. Misschien dat de najaarzwermneiging een restant is van dat gedrag uit een ver verleden.

Vervolg belevenissen Saskia Bolte

'De aflegger was gemaakt, jonge koninginnen in aanleg aanwezig en op de geplande datum, keurig voor onze vakantie, gingen we dan ook zelfverzekerd naar onze bijenstand. Alsof het een routineklus betrof openden we de kast en kozen we de doppen uit die

we (ruim na 16.00 uur) zouden gaan breken. Maar plots was daar een luid gezoem en zagen we een zwerm neerstrijken in een boompje achter ons. Deze bijen konden toch niet van ons zijn? Dat was namelijk niet volgens het boekje! De zwerm trok al snel aan haar stutten(ook niet volgens het boekje) en wij moesten verder met ons doppen breken'. Omdat Eric wilde kiezen welke mooie koninginnen we in het volk zouden laten lopen, besloten we de koninginnen eerst te verzamelen in een bakje. Dat leek een goed idee en wel zo sympathiek want zeg nou eens eerlijk: wie knijpt zo'n mooie koningin dood als ze net is uitgekomen. Wat niemand ons verteld had echter, was dat jonge koninginnen heel goed kunnen vliegen. Daar gingen de dames, opgestegen uit ons bakje, hopelijk waren er nog doppen over. Toen we 's avonds imkercollega Kroon belden om bevestigd te krijgen dat die zwerm nooit van ons kon zijn en Jan dit bestreed was dat de druppel die de emmer deed overlopen. Een moerloos volk en een mogelijk moerloos volk. Achteraf viel alles gelukkig mee: had de ene kast gewoon een bevruchte moeder en waren in de andere kast redcellen aangezet. Intussen zwermde het op de lesstand ook geweldig. Spectaculair voor degenen die het nooit eerder zagen maar een gruwel voor de berekenende imker. Tja, dat is nu eenmaal de natuur.'

Het weer in september

Voor de periode 1971-2000 geldt als landelijk gemiddelde 133 uren zonneschijn, 75 millimeter neerslag en een maximumtemperatuur van 18,7°C.

Septembermaanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag	(mm)	Max.temp °C
2001	-	(105)	++	(177)	- (17,4)
2002	+	(163)	-	(40)	+ (19,9)
2003	++	(209)	-	(52)	+ (20,6)
2004	++	(194)	N		+ (20,0)
2005	++	(195)	N		++ (20,9)

Geraadpleegd

Saskia Bolte, Bijenhouden, de basis- en vervolgcursus; Raat voor Imkers 28(2): 14 (2006), Verenigingsblad Ambrosiusgilde Rotterdam